

ABSTRACT

PhD Thesis by Yin Huahua

**Theme: “Ecotourism Development in National Parks of
China and Kyrgyz Republic”**

Supervisor: PhD in Economics; Associate Professor,

Dooranov A.P.

Relevance of the research topic

Ecotourism has become the mainstream of international tourism in the 21st century. In recent years, ecotourism has been the fastest-growing segment of the global tourism industry, with an annual growth rate of 25% to 30%. As tourists' environmental awareness has increased, the focus of tourism has shifted from the "3S" (Sun, Sea, Sand) to the "3N" (Nature, Nostalgia, Nirvana), moving from physical pleasure to spiritual fulfillment. Ecotourism has become a very important component of global tourism activities.

China's ecotourism has developed rapidly, with its industry scale and influence increasingly prominent. It diversifying from natural experiences to a broader range of products. Emphasizing community involvement, it has gained significant support from residents and governments. According to reports, China has developed ecotourism in 563 nature reserves, with each reserve receiving an average of over 220,000 visitors annually and generating a total annual revenue of more than 22.8 billion yuan. China's 13th Five-Year Plan and the "National Ecotourism Development Plan (2016-2025)" aim to further standardize and support ecotourism. Since the 18th

National Congress, ecotourism has become a key strategy for balancing resource conservation with rural development.

Globally, ecotourism supports national park development by promoting environmental sustainability and stakeholder coordination. National parks aim to balance conservation with public welfare, contributing to China's ecological civilization and the "Beautiful China" strategy. Since the 1980s, China has integrated ecotourism into its national park system, officially establishing five national parks in 2021. The "Interim Measures for National Park Management" in 2022 reinforced ecotourism as essential to park management. As China advances its national park system, it seeks a suitable ecotourism model. The Kyrgyz Republic, rich in ecotourism resources and strategically located in Central Asia, faces challenges in national park development due to economic constraints, despite its potential and the influence of the Belt and Road Initiative.

This study aims to explore the development of national park ecotourism in China and the Kyrgyz Republic. Based on an analysis of the evolution of the concepts of national park construction and ecotourism in both countries, it examines the development positioning, implementation framework, current status, and recommendations for national park ecotourism in China and the Kyrgyz Republic, with the goal of achieving nature conservation and sustainable development, while providing better tourism experiences and economic benefits. Ultimately, it seeks to contribute to the promotion of tourism and economic development in Central Asia.

The relationship between the dissertation topic and major scientific projects and key research efforts

This article's theme is closely related to achieving the coordinated integration of national ecological protection and tourism development. It aims to conduct an in-depth analysis of the construction of national parks, the positioning and current status of ecotourism development, and recommendations for China and the Kyrgyz Republic, while building a theoretical framework for evaluating sustainable ecotourism development applicable to both countries. This work is closely aligned with the "14th Five-Year Plan for National Economic and Social Development of the People's Republic of China and the Long-Range Objectives Through 2035", which emphasizes improving a nature reserve system centered on national parks, strengthening ecosystem protection and restoration, and promoting the development of ecotourism and green industries.

Additionally, since 2015, China has been advancing national park system pilot programs, establishing several national park pilots. Notably, some national parks, such as Qilian Mountains and Sanjiangyuan (Three-River Source), are involved in ecological and environmental protection cooperation under the "Belt and Road Initiative", creating opportunities for cross-border ecotourism development. The ecological protection efforts and national park construction in these regions serve as models for green economic development and international ecological cooperation between China and Kyrgyzstan.

In December 2024, the Kyrgyz Republic launched the "Sustainable Tourism Development Plan until 2030", which outlines nine priority development areas. Among them, the plan emphasizes the protection and development of historical and cultural heritage, the natural environment, and ecological balance. This clearly

demonstrates the high level of importance and strategic approach both the Chinese and Kyrgyz governments attach to developing ecotourism in national parks.

Research Goal and Objectives

This study aims to develop an evaluation index system for the sustainable development of ecotourism in national parks in China and the Kyrgyz Republic and, based on the research findings, propose strategic recommendations to promote the development and cooperation of ecotourism in national parks in both countries. On this basis, the main research tasks of this dissertation are as follows:

1. To construct a theoretical framework for the sustainable development of ecotourism in national parks in China and the Kyrgyz Republic.
2. To conduct a comparative analysis of the current status and challenges of ecotourism in both countries, identifying similarities and differences.
3. To develop a comprehensive evaluation index system encompassing ecological, economic, and development potential dimensions.
4. To propose policy recommendations for promoting the sustainable development of ecotourism in national parks in both countries.
5. To formulate strategic measures for enhancing bilateral cooperation in the field of ecotourism.

Research Object

The research object of this study is the ecotourism system of national parks in China and the Kyrgyz Republic, including its current status, challenges, and potential for sustainable development. The study focuses on the performance of national parks in both countries across ecological, economic, and social dimensions, as well as the

similarities, differences, and challenges in ecotourism development. This provides a basis for constructing a comprehensive evaluation index system and formulating cooperative strategies.

Research Subject

The research subject consists of the study is the process of sustainable development of national parks in China and the Kyrgyz Republic, taking into account the actual national conditions.

Research Innovations

1. Developed a comprehensive theoretical framework for the sustainable development of ecotourism in national parks of both countries, providing new theoretical support for related research fields.

2. Analyzed the current status, challenges, and similarities and differences in ecotourism development in national parks of China and the Kyrgyz Republic from a cross-national comparative perspective, offering a new paradigm for cross-border ecotourism cooperation research.

3. Constructed a comprehensive evaluation index system encompassing ecological, economic, and development potential dimensions, providing a scientific tool for assessing the sustainable development of ecotourism in national parks.

4. Proposed policy recommendations and management plans to promote the sustainable development of ecotourism in national parks of both countries.

5. Explored cooperative strategies for ecotourism between China and Kyrgyzstan, offering innovative approaches and models for cross-border ecotourism development and international ecological cooperation.

Practical Significance

1. The study provides scientific support for the management of national parks and the development of ecotourism in both countries, aiding governments in formulating effective policies.
2. The proposed policy recommendations promote the sustainable development of ecotourism in national parks of both countries, helping to reduce ecological degradation.
3. The cooperative strategies offer practical pathways for ecotourism collaboration between China and Kyrgyzstan, enhancing bilateral tourism cooperation.
4. The development of ecotourism fosters local economic growth and community well-being by increasing employment opportunities and income sources.

Economic Significance

1. The study supports the development of the green economy and green industries, enhancing the economic benefits of the ecotourism sector.
2. The sustainable development of ecotourism creates local employment opportunities and provides new income sources.
3. The research attracts external investment for bilateral cooperation in the field of ecotourism, fostering infrastructure development.
4. Through collaboration, the study promotes regional economic integration, enhancing economic connectivity and competitiveness.

Main Provisions

1. The sustainable development of ecotourism in national parks serves as a dual driving force for environmental protection and economic growth. In China and Kyrgyzstan, national parks, as core areas for ecological protection, can achieve a balance between conservation and economic benefits through the development of ecotourism, thus promoting regional sustainable development.

2. The current status and challenges of ecotourism in national parks in China and Kyrgyzstan show significant differences. Although national parks in both countries face pressures related to ecological protection and tourism development, notable disparities exist in policy support, resource management, infrastructure development, and the maturity of the tourism market, necessitating tailored strategies.

3. Building a comprehensive evaluation index system is key to achieving the sustainable development of ecotourism. This study proposes a three-dimensional evaluation index system covering ecological, economic, and development potential aspects, providing a scientific tool for assessing sustainability and offering quantitative support for policymakers.

4. The proposed recommendations for the development of ecotourism in national parks in both countries provide a robust basis for decision-making in ecological tourism management. For China, the study suggests five key recommendations: clarifying development goals, promoting cultural and tourism integration, establishing comprehensive legal and standard systems, building a scientifically sound and universally applicable interpretation and education system, and enhancing community participation to achieve benefit-sharing. For Kyrgyzstan, the study

recommends improving the national legal framework, upgrading infrastructure, promoting innovation in tourism products and services, and increasing investment in national parks.

5. Cross-border ecotourism cooperation is a strategic pathway to promote the sustainable development of ecotourism in national parks in both countries. Under the framework of the Belt and Road Initiative, China and Kyrgyzstan can strengthen collaboration in the field of ecotourism by sharing resources, coordinating policies, and integrating markets, thereby achieving mutual sustainable development goals.

Personal Contributions of the Researcher

Theoretical Framework: Developed a comprehensive theoretical framework for ecotourism in national parks, identifying key concepts such as sustainability and stakeholder engagement. **Methodological Innovation:** Created a new evaluation index system for ecotourism using the Analytic Hierarchy Process (AHP), enhancing the assessment of ecotourism impacts. **Empirical Research:** Conducted empirical studies on ecotourism in national parks in China and the Kyrgyz Republic, providing data-driven insights into practical implementation and outcomes. **Practical Recommendations:** Proposed actionable strategies for advancing ecotourism, including international cooperation, joint product development, and management training. **Interdisciplinary Integration:** Applied theories and methods from environmental science, economics, sociology, and tourism management, offering a holistic view of ecotourism sustainability and impact.

The recognition of research results

Presented the research titled "Research on the Preservation and Transmission of Traditional Village Culture in National Parks under Sociological Theory" at the International Scientific and Practical Conference held at Kyrgyz National University named after Jusup Balasagyn (Bishkek, August 2023). On August 30, 2024, the doctoral committee organized a discussion on the results of this dissertation. Some of the findings have been published in internationally renowned journals such as Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice and Multidisciplinary Science Journal.

The integrity of the dissertation results in publications

A total of three scientific papers have been published based on the main content of this dissertation, all in internationally renowned journals. Among them, two papers have been indexed in the Scopus database, and one has been published in the Journal of Kyrgyz National University named after Jusup Balasagyn.

Structure and Scope of the Dissertation

This study consists of four parts: the introduction, Chapter 1: Theoretical Foundations and Research Status; Chapter 2: Comparative Analysis of Ecotourism Development in National Parks of China and the Kyrgyz Republic; and Chapter 3: Recommendations for Ecotourism Development and Cooperation in National Parks of China and the Kyrgyz Republic.

РЕЗЮМЕ

PhD диссертации Инь Хуахуа

Тема: «Развитие экотуризма в национальных парках Китая и Кыргызской Республики»

Научный руководитель: кандидат экономических наук; доцент,

Дооранов А.П.

Актуальность темы исследования

Экотуризм стал основным направлением международного туризма в 21 веке. В последние годы экотуризм является самым быстрорастущим сегментом мировой индустрии туризма с ежегодными темпами роста от 25 до 30 %. По мере роста экологической сознательности туристов фокус туризма сместился с «3S» (солнце, море, песок) на «3N» (природа, ностальгия, нирвана), перейдя от физического удовольствия к духовному удовлетворению. Экотуризм стал очень важным компонентом глобальной туристической деятельности.

В Китае экотуризм развивается быстрыми темпами, его масштабы и влияние становятся все более заметными. Он диверсифицируется от природных впечатлений до более широкого спектра продуктов. Подчеркивая вовлеченность местных жителей, он получил значительную поддержку со стороны жителей и правительств. Согласно отчетам, в Китае экотуризм развит в 563 заповедниках, каждый из которых ежегодно посещают в среднем более 220 000 человек, а общий годовой доход составляет более 22,8 миллиарда юаней. 13-й пятилетний план Китая и «Национальный план развития

экотуризма (2016-2025 гг.)» направлены на дальнейшую стандартизацию и поддержку экотуризма. После 18-го Всекитайского съезда экотуризм стал ключевой стратегией, позволяющей сбалансировать сохранение ресурсов и развитие сельских районов.

Во всем мире экотуризм поддерживает развитие национальных парков, способствуя экологической устойчивости и координации действий заинтересованных сторон. Национальные парки стремятся обеспечить баланс между сохранением природы и благосостоянием населения, способствуя развитию китайской экологической цивилизации и стратегии «Красивый Китай». С 1980-х годов Китай интегрирует экотуризм в систему национальных парков, официально создав пять национальных парков в 2021 году. Временные меры по управлению национальными парками» в 2022 году укрепили экотуризм в качестве важного элемента управления парками. Развивая систему национальных парков, Китай ищет подходящую модель экотуризма. Кыргызская Республика, богатая экотуристическими ресурсами и стратегически расположенная в Центральной Азии, сталкивается с проблемами в развитии национальных парков из-за экономических ограничений, несмотря на свой потенциал и влияние инициативы «Пояс и путь».

Цель данного исследования - изучить развитие экотуризма в национальных парках Китая и Кыргызской Республики. На основе анализа эволюции концепций создания национальных парков и экотуризма в обеих странах рассматривается позиционирование развития, рамки реализации, текущее состояние и рекомендации по развитию экотуризма в национальных парках в

Китае и Кыргызской Республике с целью достижения сохранения природы и устойчивого развития, а также обеспечения лучшего туристического опыта и экономической выгоды. В конечном счете, он стремится внести вклад в развитие туризма и экономического развития в Центральной Азии.

Связь темы диссертации с крупными научными проектами и ключевыми исследовательскими работами

Тема данной диссертации тесно связана с достижением согласованной интеграции национальной экологической защиты и развития туризма. Цель статьи - провести глубокий анализ строительства национальных парков, позиционирования и текущего состояния развития экотуризма, рекомендаций для Китая и Кыргызской Республики, а также создать теоретическую базу для оценки устойчивого развития экотуризма, применимую к обеим странам. Данная работа тесно связана с «14-м пятилетним планом национального экономического и социального развития Китайской Народной Республики и долгосрочными целями до 2035 года», в котором особое внимание уделяется совершенствованию заповедной системы с центром в национальных парках, усилению защиты и восстановления экосистем, а также развитию экотуризма и «зеленой» индустрии.

Кроме того, с 2015 года Китай продвигает пилотные программы системы национальных парков, создав несколько пилотных национальных парков. Примечательно, что некоторые национальные парки, такие как горы Цилян и Саньцзяньюань (Источник трех рек), участвуют в экологическом и природоохранном сотрудничестве в рамках «Инициативы пояса и пути»,

создавая возможности для развития трансграничного экотуризма. Усилия по защите окружающей среды и строительство национальных парков в этих регионах служат моделями для развития зеленой экономики и международного экологического сотрудничества между Китаем и Кыргызстаном.

В декабре 2024 года Кыргызская Республика запустила «План устойчивого развития туризма до 2030 года», в котором обозначены девять приоритетных направлений развития. Среди них особое внимание уделяется защите и развитию исторического и культурного наследия, природной среды и экологического баланса. Это наглядно демонстрирует высокий уровень важности и стратегический подход, который правительства Китая и Кыргызстана придают развитию экотуризма в национальных парках.

Цель и задачи исследования

Цель данного исследования - разработать систему оценочных показателей устойчивого развития экотуризма в национальных парках Китая и Кыргызской Республики и на основе результатов исследования предложить стратегические рекомендации по развитию и сотрудничеству в области экотуризма в национальных парках обеих стран. Исходя из этого, основными исследовательскими задачами данной диссертации являются следующие:

1. Построить теоретическую базу для устойчивого развития экотуризма в национальных парках Китая и Кыргызской Республики.
2. Провести сравнительный анализ текущего состояния и проблем экотуризма в обеих странах, выявив сходства и различия.

3. Разработать систему индексов комплексной оценки, включающую экологические, экономические аспекты и потенциал развития.

4. Предложить политические рекомендации по содействию устойчивому развитию экотуризма в национальных парках обеих стран.

5. Сформулировать стратегические меры по расширению двустороннего сотрудничества в области экотуризма.

Объект исследования

Объектом исследования является система экотуризма в национальных парках Китая и Кыргызской Республики, включая её текущее состояние, проблемы и потенциал для устойчивого развития. Исследование сосредоточено на оценке работы национальных парков обеих стран в экологическом, экономическом и социальном аспектах, а также на изучении сходств, различий и вызовов в развитии экотуризма. Это создаёт основу для построения комплексной системы оценки и разработки стратегий сотрудничества.

Предмет исследования

Предмет исследования выступает процесс устойчивого развития национальных парков Китая и Кыргызской Республики с учетом реальных национальных условий.

Научная новизна

1. Разработана комплексная теоретическая база для устойчивого развития экотуризма в национальных парках Китая и Кыргызской Республики, что обеспечивает новое теоретическое обоснование для связанных областей исследований.

2. Проведен анализ текущего состояния, вызовов, а также сходств и различий в развитии экотуризма в национальных парках двух стран с точки зрения межгосударственного сравнительного подхода, что предлагает новый парадигмальный подход для исследований трансграничного сотрудничества в области экотуризма.

3. Построена комплексная система оценки, охватывающая экологические, экономические аспекты и потенциал развития, предоставляющая научный инструмент для оценки устойчивого развития экотуризма в национальных парках.

4. Разработаны политические рекомендации и планы управления для содействия устойчивому развитию экотуризма в национальных парках Китая и Кыргызской Республики.

5. Изучены стратегии сотрудничества в области экотуризма между Китаем и Кыргызстаном, предлагая инновационные подходы и модели для трансграничного развития экотуризма и международного экологического сотрудничества.

Практическая значимость

1. Исследование предоставляет научную основу для управления национальными парками и развития экотуризма в обеих странах, способствуя разработке эффективных политик правительствами.

2. Предложенные политические рекомендации способствуют устойчивому развитию экотуризма в национальных парках, помогая снизить экологическую деградацию.

3. Разработанные стратегии сотрудничества предлагают практические пути для взаимодействия в области экотуризма между Китаем и Кыргызстаном, укрепляя двустороннее туристическое сотрудничество.

4. Развитие экотуризма способствует местному экономическому росту и благосостоянию сообществ, увеличивая количество рабочих мест и источников дохода.

Экономическая значимость

1. Исследование поддерживает развитие «зеленой» экономики и экологически ориентированных отраслей, усиливая экономическую эффективность сектора экотуризма.

2. Устойчивое развитие экотуризма создаёт местные рабочие места и предоставляет новые источники дохода.

3. Результаты исследования привлекают внешние инвестиции для двустороннего сотрудничества в сфере экотуризма, способствуя развитию инфраструктуры.

4. Посредством сотрудничества исследование способствует региональной экономической интеграции, укрепляя экономическую взаимосвязанность и конкурентоспособность.

Основные положения выносимые на защиту

1. Устойчивое развитие экотуризма в национальных парках выступает двойным двигателем для охраны окружающей среды и экономического роста. В Китае и Кыргызстане национальные парки, являясь ключевыми зонами

экологической защиты, могут достигать баланса между сохранением природы и экономической выгодой через развитие экотуризма, способствуя таким образом региональному устойчивому развитию.

2. Текущее состояние и вызовы экотуризма в национальных парках Китая и Кыргызстана демонстрируют значительные различия. Несмотря на схожие экологические и туристические вызовы, между странами наблюдаются значительные расхождения в области политической поддержки, управления ресурсами, развития инфраструктуры и зрелости туристического рынка, что требует разработки индивидуализированных стратегий.

3. Построение комплексной системы оценки является ключом к достижению устойчивого развития экотуризма. В рамках исследования предложена трёхмерная система оценки, охватывающая экологические, экономические аспекты и потенциал развития, которая служит научным инструментом для оценки устойчивости и предоставляет количественную основу для разработчиков политики.

4. Предложенные рекомендации по развитию экотуризма в национальных парках обеих стран создают прочную основу для принятия решений в области управления экологическим туризмом. Для Китая выделены пять ключевых направлений: определение целей развития, содействие интеграции культуры и туризма, создание комплексной правовой и нормативной базы, разработка научно обоснованной системы интерпретации и образования, а также повышение участия местных сообществ для обеспечения справедливого распределения выгод. Для Кыргызстана рекомендовано совершенствование

национальной законодательной базы, модернизация инфраструктуры, внедрение инноваций в туристические продукты и услуги, а также увеличение инвестиций в национальные парки.

5. Трансграничное сотрудничество в области экотуризма является стратегическим путём для содействия устойчивому развитию экотуризма в национальных парках обеих стран. В рамках инициативы «Один пояс, один путь» Китай и Кыргызстан могут укрепить сотрудничество в области экотуризма через совместное использование ресурсов, координацию политики и интеграцию рынков, что позволит достичь взаимных целей устойчивого развития.

Личный вклад исследователя

Теоретическая база: Разработана комплексная теоретическая основа для экотуризма в национальных парках, включающая ключевые концепции, такие как устойчивость и вовлечение заинтересованных сторон. **Методологические инновации:** Создана новая система оценки экотуризма на основе метода анализа иерархий (АИР), что улучшило оценку влияния экотуризма. **Эмпирические исследования:** Проведены эмпирические исследования экотуризма в национальных парках Китая и Кыргызской Республики, обеспечившие анализ, основанный на данных, для практической реализации и оценки результатов. **Практические рекомендации:** Разработаны практические стратегии для продвижения экотуризма, включая международное сотрудничество, совместную разработку туристических продуктов и обучение в сфере управления. **Интеграция дисциплин:** Применены теории и методы из

экологических наук, экономики, социологии и управления туризмом, что позволило представить целостный взгляд на устойчивость экотуризма и его воздействие.

Апробация результатов исследования

Результаты исследования, под названием «Исследование сохранения и передачи традиционной деревенской культуры в национальных парках с позиций социологической теории», были представлены на Международной научно-практической конференции в Кыргызском национальном университете имени Жусупа Баласагына (Бишкек, август 2023 года). 30 августа 2024 года результаты данной диссертации были обсуждены на расширенном заседании программы Менеджмент. Некоторые выводы были опубликованы в международно признанных журналах, таких как Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice и Multidisciplinary Science Journal.

Публикации результатов диссертации

На основе основного содержания диссертации опубликовано три научные статьи, все в международно признанных журналах. Две из них индексируются в базе данных Scopus, а одна опубликована в журнале Кыргызского национального университета имени Жусупа Баласагына.

Структура и объем диссертации

Диссертация состоит из четырех частей: Введение, Глава 1: Теоретические основы и состояние исследований, Глава 2: Сравнительный анализ развития экотуризма в национальных парках Китая и Кыргызской Республики, Глава 3:

Рекомендации по развитию и сотрудничеству в области экотуризма в национальных парках Китая и Кыргызской Республики. Общий объем диссертации составляет 128 страниц, включая 34 таблицы, 22 рисунка и 115 источников литературы.

Инь Хуахуа PhD диссертациясынын

Астракты

**Темасы: «Кытай жана Кыргыз Республикасындагы
улуттук парктарда экотуризмди өнүктүрүү»**

**Илимий жетекчи: экономика илимдеринин кандидаты,
доцент Дооранов А.П.**

Изилдөөнүн актуалдуулугу

Экотуризм 21-кылымда эл аралык туризмдин негизги багытына айланды. Акыркы жылдары экотуризм дүйнөлүк туризм тармагында эң тез өсүп жаткан сегмент болуп, жыл сайын 25%тан 30%га чейин өсүү көрсөткүчүнө ээ болду. Туристтердин экологиялык аң-сезиминин жогорулашы менен туризмдин көңүлү «3S» (Күндүн табы, деңиз, кум)дан «3N» (Табият, ностальгия, нирвана)га бурулуп, физикалык канааттануу менен руханий канааттанууга өттү. Экотуризм дүйнөлүк туризм иш-чараларынын маанилүү бөлүгү болуп калды.

Кытайда экотуризм ылдам өнүгүп, тармактын өлчөмү жана таасири күндөн күнгө өсүп жатат. Ал табигый тажрыйбалардан башка өнүмдөргө чейин ар тараптуу өнүгүүдө. Жамааттардын катышуусуна басым жасалып, жергиликтүү калк жана өкмөттөр тарабынан чоң колдоого ээ болду. Маалыматтарга ылайык, Кытай 563 табигый корукту экотуризмди өнүктүрүүдө, ар бир корук жыл сайын 220 000ден ашык туристти кабыл алып, жалпы жылдык кирешеси 22,8 миллиард юандан ашат. Кытайдын 13-кезектеги беш жылдык планы жана «Улуттук экотуризмди өнүктүрүү планы (2016-2025)» экотуризмди андан ары

жөнгө салууга жана колдоого алууга багытталган. 18-Конгресстен кийин экотуризм ресурстарды сактоо менен айылдык өнүктүрүүнү тең салмактоонун негизги стратегиясы болуп калды.

Дүйнө жүзүндө экотуризм улуттук парктарды өнүктүрүүгө экологиялык туруктуулукту жана кызыкдар тараптардын координациясын өнүктүрүү аркылуу жардам берет. Улуттук парктар сактоо менен коомдук жыргалчылыкты тең салмактоого аракет кылып, Кытайдын экологиялык цивилизациясына жана «KBeautiful China» стратегиясына салым кошот. 1980-жылдардан баштап Кытай экотуризмди улуттук парк системасына интеграциялап, 2021-жылы расмий түрдө беш улуттук парк ачылган. 2022-жылдагы «Улуттук Паркты Башкаруу боюнча убактылуу чаралар» экотуризмди паркты башкарууда маанилүү деп бекиткен. Кытай улуттук парк системасын өнүктүрүүдө экотуризм үчүн ылайыктуу модельди издеп жатат. Кыргыз Республикасы экотуризм ресурстарына бай жана Борбордук Азияда стратегически маанилүү жайгашкан өлкө болсо да, экономикасынын чектелүүлөрү жана «Бир жол, бир кемчи» демилгесинин таасири менен улуттук парктарды өнүктүрүүдө кыйынчылыктарга дуушар болууда.

Бул изилдөө Кытай жана Кыргыз Республикасындагы улуттук парктардагы экотуризмди өнүктүрүүнү изилдөөгө багытталган. Улуттук парктардын курулушунун жана экотуризмдин түшүнүктөрүнүн эки өлкөдө өнүгүүсүн талдоого алып, экотуризмдин өнүгүү позициясы, ишке ашыруу алкагы, учурдагы абалы жана сунуштары боюнча изилдөө жүргүзөт. Бул изилдөөнүн максаты табигый ресурстарды сактоо жана туруктуу өнүгүүнү камсыз кылуу,

жакшыраак туристтик тажрыйбалар жана экономикалык пайда алуу болуп саналат. Акыр-аягы, ал Борбордук Азияда туризмди жана экономикалык өнүгүүнү илгерилетүүгө салым кошууга умтулат.

Диссертация темасынын негизги илимий долбоорлор жана негизги изилдөөлөр менен байланышында

Бул макала темасы улуттук экологиялык коргоо жана туризмдин өнүгүшүн координацияланган интеграциялоону камсыз кылуу менен тыгыз байланышкан. Ал улуттук парктардын курулушун, экотуризмдин өнүгүү позициясын жана учурдагы абалын терең талдоону, ошондой эле Кытай жана Кыргыз Республикасына сунуштарды берүү менен экотуризмдин туруктуу өнүгүшүн баалоо үчүн теориялык негиз түзүүгө багытталган. Бул иш Кытай Эл Республикасынын Улуттук экономикалык жана социалдык өнүгүү боюнча 14-беш жылдык план жана 2035-жылга чейинки узак мөөнөттүү максаттар менен тыгыз байланыштырылган, бул жерде улуттук парктарга негизделген табигый корук системасын жакшыртуу, экосистеманы коргоо жана калыбына келтирүү, экотуризмди жана жашыл индустрияларды өнүктүрүү боюнча көңүл бурулган.

Мындан тышкары, 2015-жылдан бери Кытай улуттук парк системасынын пилоттук программаларын илгерилетип, бир нече улуттук парк пилотторун түздү. Айрыкча, Килиан тоолору жана Санцзяньюань (Үч дарыянын булагы) сыяктуу айрым улуттук парктар Бир жол, бир кемечи демилгеси боюнча экологиялык жана аймактык коргоо кызматташтыгына катышып, чектеш экотуризмди өнүктүрүү мүмкүнчүлүктөрүн түзүп жатат. Бул аймактардагы

экологиялык коргоо иш-чаралары жана улуттук парк курулушу Кытай менен Кыргыз Республикасы ортосунда жашыл экономикалык өнүгүү жана эл аралык экологиялык кызматташтык үчүн үлгү болуп кызмат кылат.

2024-жылдын декабрында Кыргыз Республикасы 2030-жылга чейинки туруктуу туризмди өнүктүрүү планын ишке киргизди, ал тогуз приоритеттүү өнүктүрүү багыттарын белгилейт. Анын ичинде план тарыхый жана маданий мурастын, табигый чөйрөнүн жана экологиялык тең салмактуулуктун корголушуна басым жасайт. Бул Кытай жана Кыргыз өкмөттөрүнүн улуттук парктарда экотуризмди өнүктүрүүгө чоң маани жана стратегиялык мамиле жасашканын ачык көрсөтүп турат.

Изилдөөнүн максаты жана милдеттери

Бул изилдөөнүн максаты – Кытай жана Кыргыз Республикасындагы улуттук парктардагы экотуризмдин туруктуу өнүгүшүн баалоо үчүн индикаторлор системасын иштеп чыгуу жана изилдөө жыйынтыктарына негизделген экотуризмди өнүктүрүүнү жана эки өлкөнүн улуттук парктарында экотуризмдин кызматташтыгын илгерилетүү үчүн стратегиялык сунуштарды берүү. Бул негизде, диссертациянын негизги изилдөө милдеттери төмөнкүлөрдү камтыйт:

1. Кытай жана Кыргыз Республикасындагы улуттук парктарда экотуризмдин туруктуу өнүгүшү үчүн теориялык негиз түзүү.
2. Экотуризмдин учурдагы абалы жана өнүгүүдө турган кыйынчылыктарды салыштырмалуу анализдөө, окшоштуктарды жана айырмачылыктарды аныктоо.

3. Экологиялык, экономикалык жана өнүгүү мүмкүнчүлүктөрүн камтыган кеңири баалоо индикаторлор системасын иштеп чыгуу.

4. Экотуризмдин туруктуу өнүгүшүн илгерилетүү боюнча саясатты сунуштоо.

5. Экотуризм тармагындагы эки тараптуу кызматташтыкты күчөтүү үчүн стратегиялык чараларды иштеп чыгуу.

Изилдөө объекти

Бул изилдөөнүн объектиси – Кытай жана Кыргыз Республикасындагы улуттук парктардагы экотуризм системасы, анын учурдагы абалы, кыйынчылыктары жана туруктуу өнүгүү үчүн мүмкүнчүлүктөрү. Изилдөө экологиялык, экономикалык жана социалдык аспектилер боюнча эки өлкөдөгү улуттук парктардын ишмердүүлүгүнө, экотуризмди өнүктүрүүдөгү окшоштуктарга, айырмачылыктарга жана кыйынчылыктарга багытталган. Бул кеңири баалоо индикаторлор системасын түзүү жана кызматташтык стратегияларын иштеп чыгуу үчүн негиз берет.

Изилдөөнүн предмети

Изилдөөнүн предмети катары Кытай жана Кыргыз Республикасынын улуттук парктарынын туруктуу өнүгүү процесси, реалдуу улуттук шарттарды эске алуу менен каралат..

Изилдөө жаңычылдыктары

1. Эки өлкөнүн улуттук парктарындагы экотуризмдин туруктуу өнүгүшү үчүн комплекстүү теориялык негиз түзүлдү, бул тиешелүү изилдөө тармактарына жаңы теориялык колдоо көрсөттү.

2. Кытай жана Кыргыз Республикасындагы улуттук парктарда экотуризмдин учурдагы абалы, кыйынчылыктары, окшоштуктары жана айырмачылыктары боюнча кросс-националдык салыштырмалуулук аспектинен анализ жүргүзүлүп, чегаралаш экотуризм кызматташтыгын изилдөө үчүн жаңы парадигма сунушталды.

3. Экологиялык, экономикалык жана өнүгүү мүмкүнчүлүктөрүн камтыган комплекстүү баалоо индикаторлор системасы түзүлүп, улуттук парктардагы экотуризмдин туруктуу өнүгүшүн баалоо үчүн илимий курал сунушталды.

4. Экотуризмдин туруктуу өнүгүшүн илгерилетүү боюнча саясаттык сунуштар жана башкаруу пландары иштелип чыкты.

5. Кытай жана Кыргызстандын ортосундагы экотуризм үчүн кызматташтык стратегиялары изилденип, чегаралаш экотуризмди өнүктүрүү жана эл аралык экологиялык кызматташтык үчүн инновациялык ыкмаларды жана моделдерди сунуштады.

Практикалык мааниси

1. Бул изилдөө улуттук парктарды башкаруу жана экотуризмди өнүктүрүү боюнча илимий колдоо көрсөтөт, бул мамлекеттерге эффективдүү саясаттарды иштеп чыгууга жардам берет.

2. Сунушталган саясаттык сунуштар экотуризмдин туруктуу өнүгүшүн илгерилетүүдө, экологиялык деградацияны азайтууга көмөктөшөт.

3. Кызматташтык стратегиялары Кытай жана Кыргызстандын ортосундагы экотуризм боюнча кызматташтыкты күчөтүү үчүн практикалык жолдорду сунуштайт, эки тараптуу туризм кызматташтыгын өнүктүрөт.

4. Экотуризмдин өнүгүшү жергиликтүү экономиканын өсүшүн жана коомдук чөйрөнүн жакшырышын камсыз кылат, жумуш орундарын көбөйтүп, кирешени арттырат.

Экономикалык мааниси

1. Изилдөө жашыл экономика жана жашыл өнөр жайларды өнүктүрүүгө жардам берет, экотуризм секторунун экономикалык пайдасын күчөтөт.

2. Экотуризмдин туруктуу өнүгүшү жергиликтүү жумуш орундарын жаратып, жаңы киреше булактарын камсыз кылат.

3. Изилдөө экотуризм тармагында эки тараптуу кызматташтык үчүн сырттан инвестиция тартууга жардам берип, инфраструктуранын өнүгүүсүн илгерилетет.

4. Кызматташтык аркылуу изилдөө регионалдык экономикалык интеграцияны илгерилетип, экономикалык байланыштарды жана атаандаштыкты күчөтөт.

Негизги жоболор

1. Экотуризмдин улуттук парктарда туруктуу өнүгүшү экологиялык коргоо жана экономикалык өсүш үчүн эки тараптуу кыймылдаткыч күч катары кызмат кылат. Кытай жана Кыргыз Республикасында, улуттук парктар экологиялык коргоонун негизги аймактары катары, экотуризмди өнүктүрүү аркылуу коргоо жана экономикалык пайда ортосунда тең салмактуулукка жетип, регионалдык туруктуу өнүгүүнү илгерилетүүгө мүмкүнчүлүк түзөт.

2. Кытай жана Кыргыз Республикасындагы улуттук парктардагы экотуризмдин учурдагы абалы жана чакырыктары маанилүү

айырмачылыктарды көрсөтөт. Эки өлкөнүн улуттук парктары экологиялык коргоо жана туризмди өнүктүрүү менен байланышкан басымдарга дуушар болсо да, саясатты колдоо, ресурстарды башкаруу, инфраструктураны өнүктүрүү жана туризм рыногунун туруктуулугу боюнча айтарлык айырмачылыктар бар, бул өзүнчө стратегияларды талап кылат.

3. Экотуризмдин туруктуу өнүгүшүнө жетишүү үчүн кеңири баалоо көрсөткүчтөрүнүн системасын түзүү маанилүү. Бул изилдөө экологиялык, экономикалык жана өнүгүү потенциалы жаатындагы үч өлчөмдүү баалоо көрсөткүчтөрүнүн системасын сунуштап, туруктуулукту баалоо үчүн илимий курал жана саясатчыларга санариптик колдоо сунуштайт.

4. Экотуризмди өнүктүрүүгө байланыштуу сунушталган сунуштар экологиялык туризмди башкаруу боюнча чечимдерди кабыл алууга мыкты негиз түзөт. Кытай үчүн изилдөө беш негизги сунушту сунуштайт: өнүктүрүү максаттарын тактоо, маданият жана туризмди интеграциялоо, комплекстүү мыйзамдык жана стандарттык системаларды түзүү, илимий негизделген жана жалпы колдонууга ылайыктуу түшүндүрмө жана билим берүү системасын куруу, коомдун катышуусун күчөтүү жана пайда бөлүшүүнү камсыз кылуу. Кыргыз Республикасы үчүн изилдөө улуттук юридикалык чегинди жакшыртуу, инфраструктураны жаңыртуу, туризм продуктулары жана кызматтары боюнча инновацияларды илгерилетүү жана улуттук парктарга инвестицияларды көбөйтүү керектигин сунуштайт.

5. Чек аралар аралык экотуризм боюнча кызматташтык экотуризмдин туруктуу өнүгүшүн илгерилетүү үчүн стратегиялык жол болуп саналат. "Бир

Belt and Road Initiative" алкагында, Кытай жана Кыргыз Республикасы ресурстарды бөлүшүү, саясаттарды координациялоо жана рынокторду интеграциялоо аркылуу экотуризм чөйрөсүндө кызматташтыгын күчөтүп, өз ара туруктуу өнүгүү максаттарына жетише алышат.

Изилдөөчүнүн жеке салымы

Теориялык алкак: Улуттук парктардагы экотуризм үчүн кеңири теориялык алкак түзүлүп, туруктуулук жана кызыкдар тараптар менен иштөө сыяктуу негизги түшүнүктөр аныкталды. **Методологиялык инновация:** Экотуризмдин таасирин баалоону жакшыртуу үчүн Аналитикалык Иерархия Процессин (АИП) колдонуп, жаңы баалоо көрсөткүчтөрүнүн системасы түзүлдү. **Эмпирикалык изилдөөлөр:** Кытай жана Кыргыз Республикасындагы улуттук парктардагы экотуризм боюнча эмпирикалык изилдөөлөр жүргүзүлүп, иш жүзүндөгү ишке ашыруу жана жыйынтыктар боюнча маалыматтардын негизинде пикирлер сунушталды. **Практикалык сунуштар:** Экотуризмди илгерилетүү үчүн, анын ичинде эл аралык кызматташтык, биргелешкен продукт өнүктүрүү жана башкаруу боюнча тренингдерди уюштуруу сыяктуу ишке ашырылуучу стратегиялар сунушталды. **Интердисциплинардык интеграция:** Экологиялык илимдер, экономика, социология жана туризмди башкаруу сыяктуу тармактардан алынган теориялар жана методдор колдонулуп, экотуризмдин туруктуулугу жана таасири боюнча жалпы кароо сунушталды.

Изилдөөнүн натыйжаларынын таанылышы

"Социологиялык теориянын алкагында улуттук парктардагы салттуу айыл маданиятын сактоо жана берүү боюнча изилдөөлөр" аттуу изилдөөнү

2023-жылдын август айында Бишкекте өткөн Кыргыз Улуттук Университетинин Эл аралык илимий-практикалык конференциясында сунушталды. 2024-жылдын 30-августунда докторлук кеңеши бул диссертациянын жыйынтыктары боюнча талкуу уюштурду. Изилдөөнүн кээ бир жыйынтыктары Финансылык жана Кредиттик ФаActivity: Теория жана Практикалар маселелери жана Мультидисциплинардык илимдер журналы сыяктуу эл аралык атактуу журналдарда жарыяланды.

Диссертация жыйынтыктарынын чыгармаларда берилүүсү

Бул диссертациянын негизги мазмунуна негизделген үч илимий макала жарыяланган, алардын бардыгы эл аралык атактуу журналдарда. Алардын ичинен экөө Scopus базасында индекстелген, ал эми бирөө Кыргыз Улуттук Университети атындагы журналда жарыяланган.

Диссертациянын структурасы жана көлөмү

Бул изилдөө төрт бөлүктөн турат: киришүү, 1-бөлүм: Теориялык негиздер жана изилдөөнүн абалы; 2-бөлүм: Кытай жана Кыргыз Республикасындагы улуттук парктардагы экотуризмдин өнүгүүсүн салыштырмалуу анализи; 3-бөлүм: Кытай жана Кыргыз Республикасындагы улуттук парктардагы экотуризмдин өнүгүүсү жана кызматташтыгы боюнча сунуштар. Диссертациянын жалпы көлөмү 128 бетти түзөт, анын ичинде 34 таблица, 22 сүрөт жана 115 булак бар.